

Különfélék.

Üdvözlő felirat. Urunk, királyunk I-ső Ferencz József ő császári és királyi apostoli Felsége trónra léptének huszanöt éves fordulója alkalmából, egyházi képv. tanácsunk f. év nov. 25-én tartott üléséből, a következő üdvözlő feliratot intézte a nagyméltósága vallás és közoktatási m. kir. minister útján ő Felségéhez :

Császári s apostoli királyi Felség !
Legkegyelmesebb Urunk !

Az erdélyi unitárius vallásközönség szivből és lélekből osztozik azon általános örömrzethez, melyet Felséged trónra léptének huszanöt éves évfordulója alkalmából, hű népei mindenfelől kifejezni igyekeznek.

Alattvalói hódoló mély tisztelettel siet az erdélyi unitárius vallásközönség is ezen örvendetes alkalomból Felséged trónjának zsámolyánál kifejezést adni legbensőbb örömrzetének és szerencsekivánatának !

Fogadja Felséged atyai szive kegyesen az erdélyi unitárius vallásközönséghez tartozó gyermekeinek és hű alattvalóinak e szép és ritka alkalomból ismételve kifejezett legbensőbb örömrzete és szerencsekivánata mellett azon buzgó és forró óhaját is: hogy a mindenható Isten Felségedet, Felséges királynékkal és Fenséges gyermekeikkel — szeretett hazánk és nemzetünk szép reményeivel — hazánk jólétére és virágoztatására boldogan és hosszasán éltesse !

Alattvaló hódoló mély tisztelettel lévén
Császári s apostoli királyi Felségednek

legalázatosabb szolgálai és alattvalói
az erdélyi unitárius vallásközönség nevében

Kriza János, püspök.

Pap Mózes, egyh. főjegyző.

Az országos költségvetés is abban a modern betegségekben szenved, hogy több a kiadás mint a bevétel; ennek pedig nincs más orvossága, mint törölni, a mit lehet. A vallás és közoktatás ügyi ministerium jövő évi költségvetéséből a pénzügyi bizottság 405,642 frtot

törölt. A kitörölt tételek közt állanak a tanítóképezdénél 6847 frt., a póttanfolyamokra megszavazott 100 ezer frt., képezdei tanítójelöltek külföldi útjára előirányzott 5000 frt., a népnevelési szükségletek összegéből 190,000 frt., a felnőttek oktatására előirányzott összegből 10,000 frt a néptanítók lapja kiadására szolgáló 20,000 frt. Már most kérjük: hogyan bírja meg az állam az összes nevelés terhét, ha az eddigi költségekből is törölni kell? Miből állít jobb iskolákat, mint a felekezetek, a melyek szintén örömezt áldoznának többet is, ha módjuk volna benne? A fizetéseket megszavazni könnyű, de nehéz fedezni. Vajjon az állam is nem lehetett volna-e takarékosabb a hivatalnokok létszáma és fizetése megállításánál?

A kolozs-dobokamegyei néptanítók egylete kitartó buzgalommal igyekszik rendeltetésének megfelelni. A nyilvános felolvasások, melyeket Kolozsvárt az egylet oktatásügyi bizottsága az adventi és böjti vasárnapokon már két év óta rendezni szokott, ismét megkezdettek, a programm azon czélszerű változtatásával, hogy jövőben az ily nemű felolvasások, helyesebben értekezések, egyszersmind nyilvános vita-estélyeknek tekintetnek s a hallgatóság bármelyik tagjának jogában áll föl-említett tételek mellett, vagy azok ellen szót emelni. Mi óhajtának, ha néptanítóink is utját módját találnák annak, hogy ily felolvasásokat rendezzenek, s erre nézetünk szerint igen alkalmas idő volna a partialisok tartása, a mikor rendszeren összegyűlnek.

Fretwell ur, mult pünköshti derék angol vendégünk, czélul tűzvéni ki a liberalis kereszténység jelen helyzetének minél általánosabb megismerését, f. évi juniusban meglátogatta volt Galiczia és Osztrák-Silezia néhány protestáns hitközségét is s úgy találta, hogy szembetűnő szegénységök mellett is sokat áldoznak egyházaik s iskoláik fentartására. Bielitzben van egy főiskolájok és képezdék a tanítók számára, a kik egyszersmind lelkészekké is lesznek ama protestáns helységekben. Jelenleg 49 tanító és lelkészjelölt tanul, a kik alapos képzettséget nyernek lelkes tanárok vezetése alatt. E főiskolát a bécsi protestánsok nem segítik kellőleg, azon egyszerű okból, mert a Bielitzben lakó superintendens Dr. Haase s egyháza vezérférfiai unitáriusok, míg a bécsi protestánsok szorosán ragaszkodnak az ágostai és helvét hitvallásokhoz. Fretwell ur lelkes buzgalma s tevékenysége folytán aláírás indult meg angol hitrokoninknál a bielitzi főiskola szegényesen fizetett tanítói számára. (Inquirer).

Fretwell ur jelenleg ismét Amerikában mulat. Dehogyan mulat: az unitarizmus e fáradságtalan Pál apostola a miben egyszer megindult,

hogy t. i. az egymástól messzre elszórtan lakó testvéreknek szellemi összeforrasztója legyen, e vallásközi feladatát igyekszik is megoldani egész lelkével, minden erejével. Mint a magyar hitrokonok egyik legjobb ismerője, nem kisebb buzgósággal működik ott és Angliában a mi életbevágó érdekeink előmozdításán, mint a nagy kereskedő-házakén, a melyeknek távol országokat beutazó ügyvivője. — Hale ur szintén, a budapesti értekezleten jelen volt bostoni hires pap, úgy is mint egyike az amerikai jelesb íróknak, a nagy hirre kapott „Old and New“ szerkesztője, úgy is mint egyik legjelcebb, leghallgatottabb lelkésze Bostonnak, szóval és tettel elkezdett iskoláink érdekében munkálkodui. Elragadó ékesszólással s meleg érzéssel emlékezik többször ama jeles folyóiratában a magyar föld ügyeiről s gyermekeiről, s buzditja hon-társait e kies ország meglátogatására, a mely szerinte egyiránt gazdag a természet és társas élet gyönyörködtető kellemeiben. — Az 1873. évet három amerikai jeles ifju látogatása tette ránk nézve kedves emléküvé, egyikök Morison lelkészjelölt, fia a „Religious Magazin“ nagy tudományú és mély vallásosságu szerkesztőjének, a más kettő festész, a kik pár év óta Németalföldön folytatták önmivelésöket s Erdélyből Török- és Görögországba útaztak el, a telet Olaszországban töltendök. Mind nagyon szeretetre méltó, mivelte és szerény ifju emberek.

A köztiszteletben álló Paget családot Angliában egy véletlen szomorú eset a legmélyebb gyászszal boritá. Paget Károly Esqu. és neje mult oct. 13-án egy szép délután, midőn egy angliai tengeri fürdőhelyen egy sziklás előfokon mulatnának, egy az apály idején nem várt, hirtelen nagy rohammal jött óriási hullám a két öreget megcsapván, magával sodorta vissza a tenger mélyébe, a hol a leggondosabb keresés után is hulláikat mindedig nem találták meg. Az elhunyt, mintegy 74 éves férfi, egyike volt a környék legnemesb szivü jóltevőinek s a politikai és társas téren, mint egyik példánya a gyakorlati józan eszű britteknek, nagy sikerrel működött, résztvéve sok jó intézet felállításában s vezetésében; parlament tagjává is kétszer volt megválasztva. Mint apósa főiskolánk jeles növendéke, a legszebb, legbiztatóbb virágjában elhervadt Paget Oliver-nek, e szeretett veje emlékét egy az angol nyelv tanítására tett jelentékeny — csaknem 6000 frtra menő alapítvánnyal örkitette meg. Legyen áldott a nemeslelkü jóltevők emlékezete a magyar földön is!

— Az „evangeliumi szövetség“ ez őszön New-Yorkban tartotta meg nagygyűlését. A különböző protestáns felekezetek önkéntes képviselőinek évenkénti találkozója ez oly czélból, hogy az anynyira óhaj-

tott szorosabb egyesülést az egymással gyakran versengő testvérek között létesítsék. Valami 500 orthodox lelkész és tanár jelent meg, kik között mintegy 200-an útaztak oda Európából, magokkal vivén a szabadelvű keresztények elleni gyűlölséget is, a melyen az amerikai orthodoxok egy része megütközött s egyikök jeles beszédben kelt pártjára az unitáriusoknak, úgy fogván fel ezek vallás-rendszerét, mint a mely természetes visszahatást képez a középkor képtelen, szőrszálhasogató scholastikus hittana felé hajló hitvallások ellen. Az unitáriusok még mindig kizárvák e túl-igazhivók tisztos társaságából, s csak az aklon kívül kénytelenek hallgatni a bús panaszkodást azon, hogy „a hitetlenség“ mint terjed évről évre a németországi, svájci, s még több országbeli protestánsok között. E hitetlenség más szóval: szabadelvű kereszténység, a mely az amerikai orthodoxyát is már derekasan liberalizálni kezdette. Alig oszlott szét az „evangeliumi szövetség“, s a radikálisok „anti-evangelikus szövetség“ czim alatt tartották meg nagy feltűnést keltett gyűléseket.

— **Ewald**, a híres göttingai tanár, néhány évvel ezelőtt egy amerikai látogatójától tudakozta a hazájabeli különböző hitfelekezetek létszámát; s midőn az emlitené az unitáriusoknak csekély számát, a tanár azzal a határozott hanggal, a melyre, a kik egyszer ismerték, mindig emlékeznek, azt mondá, hogy „az semmiképpen sem lehet“. Ő ismeretes az unitárius tudósok műveivel, tudja mily sokan vannak unitáriusok az amerikai írók és államférfiak között, s a többi felekezetekhez képest mily számos unitárius ifju jött Németországba tanulmányainak kiegészítése végett; s ezen adatokból, az ő bírálati és történelmi vizsgálódásaiban használni szokott elveinek alkalmazása mellett, jogosítva érezte magát arra, hogy ellent mondjon amerikai tudósítójának, kinyilatkoztatván az ő nyomatékos modorával, hogy ellenkezőleg, az unitárius vallás egyike az elterjedtebb s legvirágzóbb felekezeteknek.

A theologiai könyvtár ügye a megvalósulás küszöbén áll. A protestáns egyesület f. évi november 10-ki gyűlésében elhatározta, hogy azt 1874-ben meg fogja indítani. Szerkesztője Kovács Albert lesz. Az előfizetők száma jelenleg 600, a mi lehetővé teszi, hogy évenként 45—50 inyi könyvet adjon. Az első kötet Szeremlei Sámuel: „Vallás-erkölcsi és társadalmi élet 1848 óta Magyarországon“ czimű munkájával január hóban megjelen; ugyanazért az első évre eső 4 frt. előfizetési pénz január hó 15-ig a szerkesztőhöz, ki egyszerre az egyesület titkára is, beküldendő. Gyűjtőknek a theol. könyvtár tiz egyszerre beküldött előfizető után tiszteletpéldánnyal szolgál; de ennél még egy

nagyobb jelentőségű körülményre kívánjuk felhívni tisztelt olvasóink figyelmét. A theologiai könyvtár keretében fog megjelenni a javított biblia fordítás is, a melyre az egylet oly kedvező szerződést reméll kötni, hogy az előfizetők az új fordítást a megígért könyvilletményen feljül, tehát egészen ingyen fogják kapni.

Ezzel kapcsolatban megemlítjük, hogy azon egyházi szaklapok és folyóiratok, a melyek a jelen évben a magyar protestáns egyház irodalmát képviselték, a Keresztény Család kivételével, mely az év végén megszűnik, a jövő évre is kibocsátották már előfizetési felhívásaikat.

1.) A „Protestáns Egyh. és isk. lap“, előfizetési ára egész évre 9 ft. Megjelen Pesten, hetenként két iven. Szerk. Ballagi Mór. Főmunkatárs Farkas József. 2.) Az „Egyházi Reform“, előfizetési ára egy évre 3 ft. Megj. Pesten. Szerk. Kovács Albert. 3.) Az „erd. prot. Közlöny“ 6 ft. Szerk. Szász Gerő, főmunkatárs Szász Domokos. Megj. Kolozsvárt. 4.) A Magyar prot. figyelmező, ára 4 ft. Debreczen. Szerk. Révész Imre. 5.) A Keresztény Magvető előfizetési felhívását a borítéklapon találják.

Kriza János érdemdús püspökünk családját érzékeny csapás érte Kálmán fioknak egy szerencsétlen esés miatt békövetkezett véletlen halála által. A korán elhunyt, mint kir. törvényszéki jegyző, kitűnő készsége- egyenes jellemével az ifjuság disze volt. Elvesztét mindnyájan fájlaljuk. Béke porain! Égi vigasz a gyászoló családnak!

Hibaigazítás. A K. Magv. jelen évi folyamának II-ik füzetében 206 lapon az Aranyos-Tordaköri, nevezetesen Szt. Mihályfalvi adakozók között hibásan áll Butyka Mátyás Balyka Mátyás helyett. Ugyanitt Boros Márton adománya nem 70 kr, hanem 80 ft. o. é.

A szerkesztőség azon háláünnepegy askalmából, mely a jelen évben iskoláinkban a jóttevők emlékére, nevezetesen kolozsvári főiskolánknál egyik első rendű jóttevőnk néhai Konez János életiratának felolvasásával tartatott meg, jónak látta arczképét is a pusztulástól megmenteni s azt ezennel az előfizetési felhívásban kilátásba helyezett Kovács István arczképe helyett e füzethez csatolja.

Egyszersmind t. olvasóink becses figyelmébe ajánlja a Ker. Magvető jövő évi folyamára szóló új előfizetési felhívást, a melyben csak anynyi változás történik a mult évihez képest, hogy egyikünk, Kovács Antal, a közelebbi főtanács alkalmával tanügyi jegyzővé történt választatása következtében, a szerkesztőségről lemondván, helyébe Simén Domokos lépett.

